

Kringkastingselskapenes straffereettslige ansvar.

Av ARNOLD RÆSTAD

Betænkning avgitt til Institut International de Coopération Intellectuelle i anledning av enquête om kringkastingen og den gode forstaaelse mellem folkene (oversettelse av den franske original).

Innledning.

De handlinger hvis represjon man her har for öie, særpreges ved at deres innhold består i offentliggjørelse av en meddelelse. Kringkasting er et middel til å komme i forbindelse med andre personer som er forsynt med tilsvarende apparater. Men i og for sig er ikke meddelelse pr. radio nødvendigvis »kringkasting«. Det er mulig at forbindelsen bare etableres med en enkelt eller et lite antall andre personer eller at den effektueres innen en lukket gruppe. For at der skal foreligge »offentliggjørelse« i straffelovens forstand, må i virkeligheten en uavhengig organisjons arbeide ha satt en ubestemt gruppe tredjemenn i stand til å høre meddelelsene. Det mest typiske tilfelle er »kringkastingforetagendet« i ordets vanlige betydning; men i straffelovens forstand kan der også foreligge offentliggjørelse, naar amatører står i forbindelse med andre amatører, et pressebyrå med sine medlemmer, etc. Vi innbefatter alle disse tilfelle under betegnelsen »kringkastingforetagende«.

Til grunn for nærværende drøftelse ligger den påstand, at hvis det overlates kringkastingforelagene fritt å velge sine programmer, kan dette lede til at de utsender meddelelser av en sådan karakter at deres offentliggjørelse pr. radio skader den gode internasjonale forståelse. For å avverge denne fare kan regjeringen enten ty til preventive forholdsregler eller foranledige vedtatt straffebestemmelser bestemt til å forhindre sådanne utsendelser. I det foreløbige utkast til internasjonal konvensjon som *Szumla-kowskis* underkommisjon i juli 1932 forela Komiteen for åndelig avrustning (avrustningskonferansen), er det de preventive forholdsregler (art. 18 »ved spesielle bestemmelser å forhindre utsendelse av . . .«) som has for öie. På den annen side har Komiteen for åndelig avrustning nedsatt en underkommisjon til å undersøke *Pellas* rapport som konkluderer med vedtagelse av straffebestemmelser. Under de forhandlinger som blev fört innen Komiteen for åndelig avrustning, kom der til orde en sterk opposisjon mot enhver preventiv kontroll som antok karakteren av censur overfor de kringkastede meddelelser. I et motforslag som blev fremsatt av de amerikanske og engelske delegasjoner, er tanken om prevensjon fullstendig opgitt, uten at man i dens sted tenker sig noen strafferettslig sanksjon (Nr. 5 som mer eller mindre svarer til det foreløbige utkasts art 19: »fremme de tjenester som kinematografer, teatret og kringkastingen kan yde den gjensidige forståelses sak«). Faktisk har man det inntrykk at majoriteten av de delegasjoner som er representert i Komiteen for åndelig avrustning, ikke er meget gunstig stemt for å sette inn i den konvensjon som Komiteen forbereder, bestemmelser som går ut på strafferettslig undertrykkelse av visse utsendelser i kringkastingen.

Efter at dette er fastslått, er det sikkert nyttig å undersøke hvorvidt det vilde være så liketil at alle land i sine straffelover innførte bestemmelser av denne art, enten i overensstemmelse med en spesiell konvensjon som av-

sluttes i dette öiemed (en forutsetning som i *Pellas* rapport ansees som den eneste praktiske), eller ved å handle hver for sig og bare under presset av de argumenter som taler til gunst derfor.

Da spørsmålet gjelder revisjon av straffelovene, kan kringkastingen ikke betraktes isolert; den er faktisk bare en form for offentliggjørelse blandt mange andre. Det vilde i tilfelle bare være fra et subsidiært synspunkt at det strafferettslige system som kom til anvendelse på utsendelsen pr. radio, vilde bli forskjellig fra det som kom til anvendelse på andre utsendelsesmåter.

Da nu radiofonisk utsendelse er offentliggjørelse pr. radio av en meddelelse, bør det bemerkes at her, som ved andre former for offentliggjørelse, er der fra strafferettslig synspunkt to arter av ansvarlighet: det ansvar som påhviler ophavsmannen (forfatteren) til den offentliggjorte meddelelse, og det ansvar som påhviler den der offentliggjør meddelelsen. Ophavsmannen og den som offentliggjør, kan være en og samme person; men hvis det er to forskjellige personer, er normalt ophavsmannen prinsipielt ansvarlig og den som besørger offentliggjørelsen, bare medvirkende (hjelper eller anstifter). Enhver straffelovsrevisjon som vilde ramme visse utsendelser pr. radio med nye straffebestemmelser, vilde normalt samtidig ramme meddelelsens ophavsmann — taleren som holder en krigersk tale, pressebyrået som fabrikerer en falsk nyhet etc. — og den funksjonær (programchef eller andre) som er ansvarlig for meddelelsens overførelse. Hvis ophavsmannen til den utsprede meddelelse er en funksjonær ved kringkastingforetagendet, vil ansvaret for å ha iverksatt offentliggjørelsen av vedkommende meddelelse i almindelighet falle på en annen funksjonær ved det samme foretagende. I visse undtagelsestilfelle, og særlig når det dreier sig om hemmelig kringkasting (taleren vet i det öieblikk han taler, ikke at hans tale kringkastes), vil den egentlige (»principal») ophavsmann til den rettsstridige handling være en

funksjonær ved kringkastingforetagendet. Men disse tilfelle er ytterst sjeldne, og deres betydning altså uvesentlig.

Når man forfekter revisjon af straffelovene i den henseende som vi beskjeftiger os med, synes man oftest å ha for öie kringkastingforetagendet utelukkende i egenskap av offentliggjörende faktor, og ikke ophavsmannen til meddelelsen. Men innen rammen av de nuværende straffelover vilde det være umulig ikke i förste rekke å ramme meddelelsens ophavsmann, på samme måte som loven ved presseforseelser först rammer ophavsmannen og alene som medvirkende eller subsidiært utgiveren, forleggeren, trykkeren. Meget ofte vil ingen funksjonær ved kringkastingforetagendet være ansvarlig som medvirkende: enten foreskriver den gjeldende indre instruks ingen preventiv kontroll (offisielle politiske taler, nyheter som utgår fra et autorisert pressebyrå, etc.); eller også tar ophavsmannen ikke hensyn til de regler som er foreskrevet ham og förer en påpasselig kontroll bak lyset; eller den holdning som vedkommende funksjonær utviser, pådrar ham ikke straffrettlig ansvar selv om den er daddelverdlig.

Man må herunder ikke glemme at et kringkastingforetagende er en komplisert organisme som innebærer en gruppering av forskjellige funksjoner. En kringkastingtjenestes organisasjon frembyr ingen analogi med den »utgiver« som omhandles i de bestemmelser der angår presseforseelser. Dette er forklarlig: kringkastingforetagendet gör ikke, således som utgiveren formodes å gjøre det, propaganda til fordel for visse ideer (politiske theser eller annet); det leverer meddelelser av offentlig interesse, utvalgt efter almindelige prinsipper; dets virksomhet er efter sitt vesen kollektiv — som et universitets eller en regjerings eller et kommunestyres virksomhet. I grunnen egner et kringkastingforetagende sig neppe til å reguleres ved bestemmelser som knytter sig til individens gjören og laten, således som tilfellet er forsåvidt angår de strafferettslige sanksjoner. I ethvert tilfelle egner kringkastingforetagender

sig mindre dertil enn presseforetagender. Dette vilde være riktig selv om kringkastingforetagendene nød den fullstendigste frihet til å konstituere sig som private foretagender uten noen konsesjon eller regulering fra statsstyrelsens side. Arten av de midler som denne virksomhet benytter, gjør det vanskelig å forsøke å påtvinge den et styre med individualistisk tendens.

Definisjon av de »utsendelser som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse«.

Forinnen en handling belegges med straff i straffeloven, vil lovgiveren ønske nøiaktig å definere innholdet av den handling som trues med straff. Det er et arbeide som ofte er meget ömtålig. Da kringkasting bare er en form for offentliggjørelse, må den straffebestemmelse som skal ramme »utsendelsene«, først og fremst ta hensyn til de utsendte meddelelsers natur. Nu kan bruk av talen i internasjonale forhold utsette den gode forståelse mellem folkene for fare på forskjellige måter, ganske som offentlig bruk av talen i et samfunds interne anliggender. Herav følger igjen nødvendigheten av å definere de forskjellige kategorier av handlinger som antas egnet til å gjøres til gjenstand for strafferettslig represjon med det formål å beskytte den gode internasjonale forståelse. For å overbevises herom behøver man bare å gjennomgå *Pellas* rapport. De forskjellige virksomheter som fortjener å undertrykkes, vilde kunne defineres på et utall av måter efter hver enkelt lynne og vane å tenke på, og dette selv om man var enig med hensyn til de karakteristiske handlinger som burde rammes. I nærværende betenkning kan der ikke bli spørsmål om å innlede en sådan drøftelse. Det er tilstrekkelig, men på den annen side nødvendig, å gi en summarisk fortegnelse, med noen korte antydninger over de forskjellige kategorier av handlinger om hvis represjon der kunde bli spørsmål ved den påtenkte revisjon af straffelovene. Forøvrig, ad hvilken vei man nu enn vilde nå frem til

denne revisjon, måtte man la hvert land beholde adgangen til å utforme bestemmelsene overensstemmende med de lovgivningsprinsipper som gjelder i landet, og endog til i detaljspørsmål å avvike fra de regler som måtte bli vedtatt i andre land. Faktisk vilde man, selv under forutsetning av at alle land vedtok en strengt identisk tekst, snart være klar over at dens mening ikke vilde bli nøiaktig den samme i alle land, det være sig fordi lovenes almindelige avsnitt som presiserer de spesielle bestemmelser, ikke stemmer overens, eller fordi den fortolkning som domstolene gir av et uttrykk som er ordrett identisk, er forskjellig fra det ene land til det annet. Det høieste man vilde kunne opnå, er derfor ensartethet i de store trekk. Under disse omstendigheter er det vesentlige at listen over de forskjellige kategorier av handlinger blir noe nær fullstendig. Forfatteren av denne rapport antyder følgende liste:

Förste grupp e: 1) den handling gjennom meddelelser som offentliggjøres, å ophisse landets innbyggere til krig mot et annet land; 2) den handling gjennom meddelelser som offentliggjøres, å ophisse et lands innbyggere til hat eller forakt overfor et annet lands regjering (selv om handlingen ikke innebærer en ophisselse til krig); 3) den handling offentlig å meddele landets innbyggere falske nyheter eller ugrunnede dommer på bekostning av et annet lands regjering, når disse nyheter og dommer er egnet til, hos den som måtte feste lit til dem, å vekke hat eller forakt overfor denne regjering (selv om handlingen ikke innebærer ophisselse til hat eller forakt).

Annen grupp e: 4) den handling gjennom meddelelser som offentliggjøres, å ophisse et annet lands innbyggere til ulovlige handlinger mot deres egen regjering; 5) den handling offentlig å meddele et annet lands innbyggere falske nyheter eller ugrunnede dommer på bekostning av dette lands regjering; 6) den handling gjennom

meddelelser som offentliggjøres, å optre på en måte som har en tendens til å utsette to fremmede lands gjensidige gode forståelse for fare.

Det sier sig selv at et individ, selv om vedkommende i faktisk henseende bare begår en enkelt handling, i og med denne samtidig kan gjøre sig skyldig i to eller flere delikter (forbryterske handlinger).

På listen forekommer ikke den handling å offentliggjøre »meddelelser som er egnet til å støte et annet folks legitime følelser«. Selv om det vilde være meget ønskelig at de meddelelser som kringkastes i ett land, ikke støter følelsene hos tilhørerne i et annet land, vilde det imidlertid være påkrevet at den handling som utsees til å belegges med straff, blev klarere definert.

De kategorier som man har for öie i den foreliggende liste, innbefatter ikke den handling rett og slett å offentliggjøre meddelelser som er egnet til å forstyrre det gode forhold til et annet land. Det kreves enten at ophavsmannen har hatt til hensikt å fremkalle et brudd, eller at meddelelsen er en falsk nyhet eller en ugrunnet dom. (Hvis f. eks. to makter er i krig, og en politikker i et nøytralt land offentlig fremkommer med en dom over den ene av de krigførende regjeringers opførsel, kan denne begivenhet utsette freden mellom vedkommende krigførende makt og den nøytrale for fare, uten at der er noe å bebreide angjeldende politikker. — Under visse omstendigheter skyldes i virkeligheten den spending som fremkalles ved offentliggjørelse av dommer, ikke så meget det urettferdige i disses natur som den omstendighet at de lar skimte igjennem, hos opprindelseslandets regjering, en politikk som går i motsatt retning av aspirasjonene hos den regjering som bedømmes ugunstig.)

Blandt antallet av handlinger som omhandles, forekommer heller ikke den handling å ophisse et annet lands innbyggere til krig eller hat mot utsendelseslandets regje-

ring, og heller ikke den handling å utspre falske nyheter på denne regjerings bekostning i utlandet. Sådant optreden kan logisk bare hithøre fra personer som forsøker å velte eller svekke regjeringen i sitt eget land; men de handlinger som der er spørsmål om, er allerede belagt med straff i de gjeldende straffelover under avsnittet om höiforrederi eller dermed sammenhengende forbrytelser. For det meste er de gjeldende tekster tilstrekkelig vide til å omfatte det foreliggende tilfelle, hvad enten avsenderstasjonen befinner sig i det land hvis regjering angripes, eller i det land til hvis innbyggere meddelelsene er rettet, eller endelig i et tredje land. Den påtenkte revisjon av straffelovene tilstreber imidlertid ikke å forsterke bestemmelsene mot höiforrederi og sammenhengende forbrytelser.

Efter listens ordlyd er alene tatt hensyn til de tilfelle hvor propagandaen eller de falske nyheter tar sikte på regjeringen, og ikke de tilfelle hvor angrepene eller bagvaskelsene rettes mot et annet lands institusjoner utenfor regjeringen eller private personer. Visstnok kan det gode forhold mellem nasjonene indirekte forstyrres også ved handlinger av denne siste art; men det bånd som forbinder handlingen i egenskap av årsak med virkningen, blir altfor usikkert til å rettferdiggjøre strafferettslig represjon. Hertil kommer at i folkelig tale og endog i lovsprog erstattes undertiden betegnelsen »regjering« med betegnelser som »land«, »nasjon«, således tales der fort vekk om å »utspre falske nyheter om et land« eller »ophisse til hat mot en nasjon«, når man klarlig i virkeligheten vil betegne landets regjering.

Et visst antall straffelover inneholder allerede bestemmelser som i det minste rammer en del av de tilfelle som er omhandlet i den foreliggende liste. Hvis definisjonen av begrepet »offentlig« i de lover som skriver sig fra tiden för kringkastingen kom til, iblandt er avfattet på en sådan måte at den blir uanvendelig på denne siste form for offentliggjörelse, vil det være lett — og bare rimelig —

å råde bot derpå (efr. § 7 i den norske straffelov av 1902: »en handling ansees forövet offentlig, når den er forövet ved utgivelse av trykt skrift eller i overvær av et større antall personer —«; denne siste definisjon er neppe anvendelig på tilhørene ved radiofoniske overførsler).

Som nevnt ovenfor, er meddelelsens ophavsmann normalt den prinsipale ophavsmann til forgåelsen. I egenskap av middel til offentliggjørelse presterer kringkastingen i tilfelle en medskyldig, nemlig den som er ansvarlig for meddelelsens utsendelse (utspredelse pr. radio).

Det er tilstrekkelig å sammenligne kringkastingen med det annet store offentliggjørelsesmiddel: pressen, for å se at kringkastingen frembyr eiendommeligheter som der måtte tas hensyn til ved redaksjonen av straffebestemmelsene. For det første vil de radiofoniske utsendelser ofte öieblikkelig kunne opfattes av tilhørere i andre land enn det hvor avsenderstasjonen befinner sig, de kan være bestemt til å nå eller når faktisk i første rekke tilhørere i ett eller flere andre land. For det annet kan meddelelsen fremsettes muntlig i ett land og overføres gjennom ledning for å kringkastes i et annet. Eller avsenderstasjonen i ett land kan avløses av avsenderstasjonen i et annet. Lovgiveren bör altså presisere at meddelelsens ophavsmann, når han befinner sig i det ene land, kan være direkte skyldig i egenskap av egentlig hovedmann, selv om den stasjon som utsender meddelelsen, befinner sig i et annet land. Videre bör lovgiveren, idet han betrakter kringkastingforetagendet som organ for meddelelsens offentliggjørelse, fastsette at i dette tilfelle kan den medskyldige (den funksjonær som er ansvarlig for kringkastingforetagendet) settes under forfølning selv om hovedskyldneren som befinner sig i et annet land, av en eller annen grunn ikke settes under forfølning av dette lands myndigheter.

Første gruppe: Ophisselse til krig mot et annet land eller til hat eller forakt overfor dets

regjering: falske nyheter, etc. som er egnet til å foranledige hat eller forakt overfor et annet lands regjering.

Denne første gruppe sikter til de meddelelser som er bestemt for landets egne innbyggere.

De vanskeligheter som er uadskillelig forbundet med ethvert forsök på å beskytte de gode internasjonale forhold ved hjelp av straffebestemmelser, godtgjøres til evidens ved en norsk straffelovsparagrafs historie.

§ 95 i den norske straffelov som tråte i kraft i 1905, löd:

»Den, som utsetter det fredelige forhold til annet land for fare ved offentlig å forhåne eller ophisse til hat mot — — — et annet land eller dets statsstyrelse eller ved uten påviselig hjemmel å tillegge noen statsstyrelse urettferdige eller skammelige handlinger, eller som medvirker hertil, straffes — — —«.

Den citerte ordlyd omfattet mer eller mindre hele den gruppe handlinger som man har for öie i nærværende avsnitt, og kanskje også visse handlinger som faller inn under den annen gruppe. I henhold til denne paragraf hadde en norsk domstol i 1906 dekretert beslagleggelse av et kvantum brosjyrer i det russiske sprog, som nettop var trykt i Norge; forfatterne til disse brosjyrer var russiske revolusjonære, og teksten utgjorde propaganda mot tsardømmet. De norske myndigheter blev da klar over at denne paragraf medførte ulemper såvel fra internt som fra externt synspunkt, idet den blandt annet kunde opmuntre fremmede regjeringer til uberettiget innblanding.

Efter forslag av regjeringen ophevet Stortinget i 1909 vedkommende paragraf og satte istedet inn en tekst som nöiet sig med å forby offentlig å forhåne fremmede staters flagg og nasjonale emblemer. Under den store krig foreslo regjeringen i 1917 Stortinget å vedta — for den tid krigen varte — straffebestemmelser som blandt annet rammet den som offentlig søker å ophisse til hat mot et fremmed land, dets statsoverhode, statsstyrelse eller gesandt her i riket på en måte, som kan virke forstyrrende på et vennskapelig

forhold til vedkommende fremmede land«. Dette var å gjenoplive i skjerpel form bestemmelsen i den tidligere § 95 sålenge den største internasjonale krise som man noensinde hadde oplevet, varte. Hvis ideen var god i prinsippet, vilde man ha kunnet fastholde den samtidig med at man befriidde den foreslåtte tekst for de overdrivelser den inneholdt. Men efter en kort diskusjon endte Stortinget med rett og slett å forkaste forslaget, hvad der medførte at den statsråd som hadde vært dens ophavsmann, demisjonerte. Ennu en gang hadde Stortinget funnet at bestemmelser av denne art ikke er egnet til å befeste det gode forhold til andre nasjoner. Og dog var forholdene alvorlige; og Stortinget såvel som regjeringen var fast bestemt på ikke å forsømme noen foranstaltning som kunde tjene til å formindske krigsfaren.

Fra först av synes det ganske naturligt å ville ramme ved strafferettslige sanksjoner en propaganda som er krigersk eller simpelthen ödeleggende for den gode internasjonale forståelse. Men omstendighetene kan være forskjellige fra det ene land til det annet; de tilfelle som er samlet i den gruppe man har for öie, vil ikke alle være like. Selv om man legger til grunn et europeisk »middel«-land og analyserer de forskjellige typiske tilfelle, kommer man, som det synes, nödvendigvis til den konklusjon, at for den gode internasjonale forståelse rummes flere farer enn fordeler i det middel å undertrykke ved straff. Ved nærmere eftertanke er dette forklarligt.

Det tilfelle som omfatter åpen propaganda overfor medborgere til fordel for krig mot et annet land, er åpenbart det sjeldneste av alle. Det er det enkleste tilfelle. Men det truede lands regjering vil i almindelighet for sitt eget vedkommende vokte sig for å kreve at denne virksomhet skal undertrykkes gjennom straff. Avsenderlandets regjering vil handle alene. Hvis den er tilhenger av at freden oprettholdes, hvorledes kan en straff-forfølging lette den opgaven? Når forfølgingen engang er satt iverk, får kanskje en bevegelse som i sig selv var intetsigende, den gjenklang den trengte

for å utvikle sig videre; mens bevegelsen vilde forbli betydningsløs hvis man ikke iverksatte noen forfølgning. Domfellelse av en jurydomstol vil aldri kunne stanse en virkelig betydningsfull bevegelse. Selve processen blir kanskje utgangspunktet for demonstrasjoner av folkemasser og politiske omveltninger; og hvis regjeringen ikke selv er tilhenger av freden, spiller det liten rolle at der i straffeloven finnes bestemmelser som ikke duger til å ramme de virkelige ledere. Under den førstnevnte forutsetning vil den regjering som er fredstilhenger, forsøke å undgå at hendelsen antar dimensjoner eller öker i farlighet.

Det er av viktighet at sådanne anstrengelser ikke blir motarbeidet. Men det blir disse anstrengelser ved det blotte faktum at regjeringen må ta parti for eller mot strafferettslig forfølgning av opviglerne, og forövrig uansett den stilling den måtte innta til dette spørsmål: om den avholder sig fra å forfølge opviglerne, blir den annen regjering mistenksom, om den derimot bestemmer sig for å gå straffens vei, vokser krigsbevegelsen i landet, støttet utenfra.

Også forhandlingene for straffedomstolene kan gi anledning til episoder som er egnet til å forgifte de internasjonale forhold. Undertiden er de resultater som disse domstoler kommer til, av sensasjonell natur.

Disse betraktninger har også gyldighet når propagandaen, uten direkte å tilsikte åpning av fiendtligheter, innskrenker sig til å utsette det annet lands regjering for hat og ringeakt. Det er neppe mulig at den således angrepne regjering ikke föler sig fornærmet og at forholdet mellem de to land ikke föler virkningene herav, under forutsetning av at bevegelsen er alvorlig. I det tilfelle at der ikke direkte trues med krig, vil det fremmede lands regjering föle sig friere til å kreve at der reises forfølgning mot de skyldige. Av to ting vil den ene inntreffe: enten finner propagandaen mot den fremmede regjering bare svak støtte hos opinionen, og i så fall kan rettsforhandlingene foranledige at en agitasjon som uten dette hurtig vilde opplöses, vekker opsikt; eller

også faller propagandaen i høi grad i publikums gunst, og i så fall risikerer straff-forfølgningen, i sig selv lite populær, ytterligere å skade forholdet til den klagende regjering. Den omstendighet at straffebestemmelsene eksisterer, kan — det har vi alt konstatert — gjøre fruktesløse regjeringens anstrengelser for, gjennom en direkte og positiv aksjon, å gjenoprette de gode internasjonale forhold. Straffelovsrevisjonen vilde altså motvirke selve det formål som den blev iverksatt til. I tilfelle av andre slags forbrytelser — som kan inntreffe i det uendelige under likeledes varierende betingelser — kan straffebestemmelsen hos mengden ha en skremmende virkning; men det som her bevirker det forbryterske ved handlingen, det er den fare som voldes det fredelige forhold mellem to bestemte land, — en umåtelig konsekvens som sjelden forekommer, og som avhenger av en mengde forutsetninger hvorav den påtalte handling bare representerer en liten del. Ondet har andre og dypere-liggende årsaker; krisen vil være fremkalt ved en mengde gjentatte opviglerier som har vært gjentatt i lang tid og i de forskjelligste omgivelser. Straff-forfølgningen gir sig bare i kast med en yttre, mer eller mindre bråkende, manifestasjon av en dulgt virksomhet, en manifestasjon som ganske visst også er farlig, men som allikevel bare er et enkelt symptom og ikke ondets oprindelige årsak. Man behøver ikke å frykte at forbrytelsen skal gjenta sig i det uendelige; hvert land står bare overfor et begrenset antall fremmede land som det vedlikeholder i den grad viktige forbindelser med, at brudd på disse kan innblande selve verdensfreden. Man må likeledes ta i betraktning at i mange land får ophisselse til hat og forakt i sig selv bare lite tak i befolkningen; jo mere et folks almindelige civilisasjon skrider fremover, desto mindre er dette folk egnet til å la sig trekke med til ureflekterte anfall av hat og forakt og til å påvirkes av opvigling som har tendens til å vekke sådanne følelser; og desto flere midler vil det også ha til kontroll og undersøkelse i tilfelle av agitasjon

rettet mot en fremmed makt. Den kritiske sans, ja selve sansen for å si imot, utvikles mer og mer. Når alt kommer til alt, er det kanskje best at der under den almindelige utvikling av folkenes forbindelser fra tid til annen oppkommer en overilet og urettferdig agitasjon mot en fremmed regjering; det vil faktisk tillate dem som hevder en motsatt opfatning, å utvikle sitt synspunkt og på den måte kanskje opnå et resultat der er diametralt motsatt det som propagandamakerne ønsket. Å dempe en sådan propaganda er ofte ensbetydende med å skape en hemmelig agitasjon, som er så meget farligere som den utvikler sig uten meningsutveksling. De som foreslår å undertrykke sådanne handlinger gjennom straffebestemmelser, gjør sig kanskje ikke ganske klart i hvilken grad den offentlige mening og de styrende i den moderne verden er lite egnet til å la sig påvirke i en bestemt retning bare ved at meninger eller opfordringer blir offentliggjort. Hvorvidt en bevegelse som har tendens til å forstyrre forholdet til et annet land, skal lykkes, avhenger av hvor betydelig den propaganda- eller kamporganisme er, som er skapt for anledningen eller vunnet for saken; den fri offentlige propaganda er bare en tilfeldig eller sekundær faktor.

Tallrike internasjonale kongresser har krevet at der skulde vedtas forholdsregler mot propagering av falske nyheter som er egnet til å forstyrre det gode internasjonale forhold. Således har den XXIXde universelle Fredskongress (Wien 1932) anbefalt at der »i straffelovene inntas (bestemmelser om) visse forbrytelser mot freden, særlig krigspropaganda, utspredelse av falske nyheter som utsetter de internasjonale forbindelser for fare«.

Det er klart at den handling å offentliggjøre falske nyheter hvis gjenstand er viktige spørsmål i det internasjonale liv, vil kunne belegges med straff selv om man ikke ved spesielle straffesanksjoner søker å undertrykke krigspropaganda eller ophisselse til hat mot en fremmed regjering.

Offentliggjørelse av falske nyheter, ugunstige for en fremmed regjering, kan fortjene å belegges med straff selv om der hos den skyldige har manglet enhver hensikt i retning av å skade den gode internasjonale forståelse. Selv i det tilfelle hvor han nettop har hatt sådan hensikt, vilde der i strafferettslig henseende være en viss fordel i bare å ta i betraktning den side som angår »falske nyheter«; for den offentlige anklager vilde på den måte bli befridd for den undertiden ömtålige oppgave å bevise at der her foreligget den hensikt å fremkalle krig eller brudd. Blandt de offentlige meddelelser utgjör kanskje de falske nyheter også i våre dager den alvorligste irusel mot den gode internasjonale forståelse, hvad enten den ansvarlige simpelthen har satt sig som mål å forstyrre de internasjonale forhold, eller han fremfor alt søker å opnå en sensasjonell virkning og herunder bekymrer sig alt for lite om det tilbakeslag som offentligjørelsen kan ha på de internasjonale forhold. I visse land rammer allerede særlige straffebestemmelser utbredelse av unöiaktige gjengivelser av nyheter som utgår fra offentlige myndigheter eller institusjoner. Disse bestemmelser kunde kanskje uten større ulempe utvides så de kom til å ramme unöiaktig gjengivelse av nyheter som utgår fra lignende kilder i utlandet.

Vilde det være berettiget å knesette som prinsipp at straffelovene bör ramme enhver utbredelse av falske nyheter som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse? Hvis utbredelse av falske nyheter i denne henseende kan være farlig, er det fordi et bestemt lands publikum ikke alltid er i stand til å kontrollere det velgrunnede i anförsler om forholdene i et annet land, og undertiden lar sig henføre til overdreven godtroenhet overfor usannheter som utspres på det sistnevnte lands bekostning. Å fastslå dette er likeledes å fremheve den vanskelighet som en straffedomstol meget ofte vil möte ved å konstatere den anklagedes onde tro. Når det gjelder forholdene i det land hvor den anklagede er domiciliert, vet domsto-

ten omtrent hvad den skal holde sig til hvis den anklagede påberoper sig god tro; den vil sette tilside undskyldninger som den efter sit sunde skjønn finner intetsigende. Anderledes når det gjelder forholdene i et fremmed land; fra den ene person til den næste varierer kunnskapsmengden om dette land innen en meget bred ramme. Dessuten måtte den fremmede regjering som har lidt skaden, ikke bare intervenere for å kreve reist forfølgning mot den skyldige, men også for i tilfelle å skaffe opplysninger som gir anledning til å konstatere at nyheten er falsk — noe som i visse tilfelle vilde være egnet til å fremkalle pinlige diskusjoner og ubehagelige episoder. At nyheten er falsk, kan dessuten være evident uten at det allid er mulig av den grunn å hindre at den anklagede, som tar sine forsvarsmidler hvor han finner dem og utvider drøftelsene, fremkaller en diskusjon som er pinlig for den fremmede regjering og lite gunstig for oprettholdelsen av det gode forhold til den. Hvad enten det dreier sig om å beskytte en fremmed regjeringens interesser eller å oprettholde den gode forståelse med et fremmed land, kommer man bestandig til den samme konklusjon: at målet bedre kan nåes ved andre midler enn straff-forfølgning. Når straffelovene belegger utspreidelse av falske nyheter på bekostning av landets egen regjering med straff, har de for øie oprettholdelsen av den offentlige orden; derfor innledes forfølgningen i almindelighet bare efter begjæring av den styrelsesgren som særlig rammes av den falske nyhet, og i de fleste land hvor den politiske utvikling er nådd til et mere fremskredet stadium, gjøres der dessuten bare i meget begrenset utstrekning bruk av den anledning som straffeloven således yder, medmindre offentliggjørelsen av den falske nyhet ledsages av andre handlinger som finnes alvorlige. I det øieblik forfølgningen er begjært av en fremmed regjering, er regjeringen i det oprindelige land ikke lenger — som den vilde vært det i tilfelle av en bakvaskelse, rettet mot den selv — fritt stillet til å intervenere eller undlate å intervenere eftersom den

finner det opportunt i det attræede formåls interesse; den befinder sig mer eller mindre i en tvangssituasjon, — en situasjon der tilsvarende den som vi ovenfor har gjort opmerksom på under omtalen av den strafferettslige undertrykkelse av handlinger, hvis direkte tendens er å sette sinene op mot en fremmed regjering. Den blir mer eller mindre nødt til å optre overensstemmende med hvad der foreslåes av den annen regjering som selv er den mest direkte interesserte; og denne regjering kan lett ta feil med hensyn til det heldige i forfølgningen eller endog med koldt blod imøtese eventuelle begivenheter. Egentlig er der ingen som ordentlig kan kalkulere de uberegnelige faktorer som under sådanne omstendigheter gjør sig gjeldende i så stort et monn. Det synes som den konklusjon påtvinger sig, at det å innføre en strafferettslig represjon ikke meget vil befordre bevegelsen for å slå ned de falske nyheter som er egnet til å skade den gode internasjonale forståelse.

Dette onde bør undgås eller motarbeides ved andre midler. Enhver regjering bør våke over at dens planer og interesser i utstrakt grad offentliggjøres. Når den falske nyhet først engang er offentliggjort, er det i almindelighet mulig å beriktige den ved påny å henvende sig til offentligheten. Lovene disponerer over midler som er egnet til å tillate sannheten å seire (imøtegåelsesretten).

De almindelige slutninger, som følger av hvad foran er sagt i retning av å forkaste prinsippet om strafferettslig undertrykkelse av de ovenfor omhandlede kategorier av handlinger, — er de anvendelige på utspredelse pr. radio av meddelelser som ophisser til krig eller hat eller utbrer falske nyheter? Man vil kanskje hevde at kringkasting av denne slags meddelelser er farligere enn enhver annen form for propaganda, eller at kringkastingforetagendene mer enn andre offentliggjørelsesorganer er egnet til utspredelse av sådanne meddelelser.

Hertil er å svare at de betraktninger som er gjort gjeldende under den foranstående utvikling, beholder sin verdi

hvilken form den anvendte propaganda så antar. Hvis den strafferettslige represjon på det område vi beskjeftiger oss med, ikke når det forönskede mål, henger dette sammen med den motsigelse som består mellem det resultat man kan opnå overfor individene (å inngyte skrekk, å sette i fengsel og i almindelighet å uskadeliggjøre) på den ene side, og de tilbakevirkninger man kan iaktta på dette vidtstrakte hele som man benevner »forholdet til et annet land« (begivenheter som er tydelig uheldige for den gode internasjonale forståelse) på den annen side. Dette er helt riklig selv om offentliggjørelsen skjer ved kringkasting. Det er ganske visst mulig, når det gjelder de forskjellige propagandaformers relative effektivitet, at kringkastingen under visse bestemte forhold kan være et mer effektivt middel enn de övrige eller endog det eneste middel man kan disponere over; men det vilde sikkert være uriktig å hevde at det alltid er således. Særlig må man merke sig, at den gjentakelse av meddelelsene som betinger suksessen ved en ophisselses- eller bakvaskelsespropaganda, passer mindre for kringkastingen enn for andre offentliggjørelsesmidler. Gjentakelsen vilde risikere å svekke i stedet for å styrke den virkning som oprindelig var opnådd, — en virkning som oftest er rent flyktig. Å påstå at direktörene for et kringkastingforetagende er særlig tilböielige til å hengi sig til ophisselse og bakvaskelse på det internasjonale område, vilde være å fremsette en temerær påstand. Selv om man ser bort fra enhver avhengighet av den nasjonale regjering og enhver kontroll fra dennes side, er kringkastingforetagendene i den grad utsatt for stadig og daglig kritikk fra publikums side, at der hurtig vilde bli satt en stopper for enhver tendens i denne retning. Av særlig viktighet ved sammensetningen av radioprogrammene — disse fastsettes for nokså lange tidsperioder — er å gjøre dem varierende, således at de kan svare til de mangfoldige behov hos tilhørere av alle aldre, alle klasser og alle profesjoner. Hvis de vil undgå monotoni, er programarran-

göörerne nok nödt til å gi avkall på den slags monotoni, knyttet til en bestemt idé, som er uadskillelig forbundet med enhver ophisselsespropaganda og enhver bakvaskelseskampanje. Forresten er, som alle vet, kringkastingforetagene, i det minste i Europa, på den ene eller den annen måte avhengig eller kontrollert av sitt lands regjering. Selv om regjeringens kontroll, som tilfellet er i De Forente Stater, alene knytter sig til det tekniske, er de interesser som står på spill, tilstrekkelig store til å inngi foretagendenes direktører forståelsen av det nødvendige i å optre på en sådan måte at de ikke utsetter sig for regjeringens misbilligelse. Der er altså all grunn til å tro, at hvis princippet om statsrettslig represjon ikke knesettes forsåvidt alle former for publicitet angår, vil regjeringene og de lovgivende forsamlinger i sin almindelighet heller ikke bestemme sig til å ramme bare de handlinger av denne art, som iverksettes ved kringkastingens hjelp.

Annen gruppe: Ophisselse av et annet lands innbyggere til ulovlige handlinger mot deres egen regjering; falske nyheter, etc. som utspres blandt innbyggerne på deres regjerings bekostning; forstyrrelse av det gode forhold mellom to fremmede land:

Hvad der tillater her å behandle disse handlinger i en og samme gruppe, er den omstendighet at de meddelelser det gjelder, er bestemt for et annet lands innbyggere. Da vi ikke behandler det tilfelle, at der foreligger en kriminell virksomhet som består i å ophisse et utenlandsk publikum mot regjeringen i det land som den skyldige selv tilhører, eller i å utspres falske nyheter på denne regjerings bekostning i utlandet, innbefatter denne gruppe i grunnen to slags tilfelle: a) direkte eller indirekte, villet eller ikke villet, ophisselse av et fremmed lands innbyggere mot deres egen regjering og b) ophisselse av et fremmed lands innbyggere mot et tredje lands regjering.

Visse straffelover rammer med straffer som er fastsatt for höiforrederi og dermed sammenhengende forgåelser, de handlinger der karakteriseres som sådanne, selv om de er rettet mot et annet lands regjering. Efter visse lover kommer bestemmelsen bare til anvendelse, dersom det land hvis regjering er rammet ved den straffbare handling, oppfyller belingelsen for gjensidighet, og dersom forfølgningen forlanges av den nevnte regjering. Under sådanne omstendigheter er bestemmelsen åpenbart gitt i den hensikt å øke sikkerheten for landets egen regjering ved til dennes fordel å bringe i anvendelse et gjensidig garantiforhold.

Hvordan det nu enn måtte forholde sig hermed, så har kringkastingsens utvikling bidratt til, mer enn før var tilfellet, å henlede kriminalistenes oppmerksomhet på problemet: strafferettslig undertrykkelse av handlinger som er rettet mot en annen regjeringens sikkerhet eller mot en annen stats territoriale integritet. Kringkastingen er nemlig først blitt innført i Europa efter den store krig og har følgelig gjort sin debut i en verden som engstes ved spørsmålet om minoritetenes rettslige stilling og revisjonen av fredstraktatens territoriale klausuler. Ved et nærmest dramatisk sammentreff stillet videnskapen til disposisjon for menneskeheten et offentliggjørelsesmiddel, som åpner adgang til tvers igjennem rummet å nå vesener som befinner sig hinsides de politiske grenser og langt fra det sted hvor vedkommende handling foretas, i det selvsamme øieblikk da mer enn én regjering utvilsomt ønsket å lukke sitt lands grenser for en viss slags propaganda.

Forsåvidt angår den strafferettslige undertrykkelse av de handlinger det gjelder, kan man ta i betraktning to fremgangsmåter: disse handlinger kunde rammes uten hensyn til det offentliggjørelsesmiddel som var anvendt; eller de kunde undertrykkes bare i det tilfelle at de måtte bli begått ved hjelp av kringkastingen. Som begivenhetene har vist, kunde den skyldige i det sistnevnte tilfelle være ikke et kringkastingsforetagende i ordets vanlige mening, men et

pressebyrå, en amatør eller en hvilken som helst person som benytter radioen for å skaffe sine meddelelser den ønskede publicitet.

Det første alternativ: en generell undertrykkelse av enhver revolusjonær oppmuntring som offentlig rettes til et annet lands innbyggere, er fra logikkens synspunkt lettere å forsvare enn det som begrenser den strafferettslige represjon til kringkastede meddelelser. Imidlertid oppstår en, som det synes uoverstigelig, vanskelighet ved at loven i så fall nødvendigvis vilde innskrenke pressens ytringsfrihet på et vesentlig punkt. Den med straff belagte propaganda kunde klarligvis foregå i form av eksport av bøker, brosjyrer, aviser og andre trykksaker fra ett land til et annet. Hvor mange vanskeligheter vilde i så fall ikke oppstå: Undertiden utspredde det trykte skrift bare en oprørske meddelelse dersom det eksporteres, idet ordenes betydning varierer efter omgivelsene. I de fleste land nyter regjeringens medlemmer eller nasjonalforsamlingens medlemmer en viss immunitet likeoverfor de almindelige domstolers jurisdiksjon. Så lenge som den internasjonale rett ikke forplikter hvert lands regjering til å respektere og oprettholde den regjeringsform som eksisterer i ethvert annet land (til forskjell fra den politiske uavhengighet og territoriale integritet som beskyttes ved Folkeforbundspaktens art. 10), kan det endog inntreffe at et lands regjering viser sig rett og slett fiendtlig mot bibehold av et bestemt politisk styresett i et annet land hvis regjering den ikke har anerkjent (la oss som eksempel nevne den holdning De Forente Staters regjering har inntatt likeoverfor U. R. S. S.'s politiske system). Alle litt utbredte meninger finner i våre dager nødvendigvis sitt ekko i det som trykkes. Forøvrig kan den interesserte regjering selv treffe enhver passende foranstaltning til å hindre at trykksaker som den holder for farlige, føres inn eller sirkulerer på dens territorium. Av grunner som er særegne for pressens frembringelser, er det altså sikkert at regjeringene vil nekte ved nye straffebestemmelser å under-

trykke meddelelser av denne art, som pressen forsyner publikum med.

Vi ledes altså til å ta i betraktning strafferettslig undertrykkelse av denne slags meddelelser alene under den forutsetning at de utspreides ved kringkasting. Man vil kanskje si at i motsetning til pressens frembringelser når den kringkastede meddelelse direkte sin destinatar, og at det altså vil være meget lett å fastslå hvem der er ansvarlig for den oprørske opviglervirksomhet. La oss til bruk for saken forutsette at den oppgave å fastslå hvorvidt der foreligger en oprørsk opvigling eller ikke, i ethvert fall er enklere i det tilfelle at en meddelelse er kringkastet, enn i et hvilket som helst annet tilfelle. Ikke desto mindre vil det praktisk talt være umulig for regjeringen i det land som meddelelsene er sendt inn over, å stanse dem ved at den treffer foranstaltninger på sitt eget territorium. Er nu strafferettslig represjon under disse omstendigheter det selvskevne remedium? Man kunde fristes til å svare bekreftende; forskjellige slags grunner som på sine steder ligner dem som blev anført under drøftelsen av de meddelelser som rettes til landets egne innbyggere — tvinger oss imidlertid til å svare benektende.

Det er sant at den radiofoniske teknikk stiller til disposisjon for ethvert land, heri innbefattet dets regjering, et ualmindelig mektig middel til å sette sig i direkte forbindelse med ethvert annet lands innbyggere. Når først dette er slått fast, er det ganske selvsagt at regjeringene sig imellem blir enige for å undgå at der, som følge av en uoverveiet benyttelse av denne overførelsesmåte, skal opstå nye internasjonale misforståelser i tillegg til dem som måtte opkomme på annen måte. Men i ethvert tilfelle kan ikke den omstendighet at en meddelelse er kringkastet, berøve den muntlige tale enhver tvetydighet. For å avgjøre hvad der er foregått, og fastslå hvorvidt den anklagede er skyldig eller ikke, eller graden av hans skyld, trenger domstolen også å vite hvilken virkning meddelelsen

har gjort i det miljø som den har vært rettet til, samt i tilfelle å få upartisk veiledning på dette punkt (avhøring av vidner, etc.). Men i det foreliggende tilfelle forefinnes vedkommende destinatar-miljø i et annet land hvis regjering er direkte interessert i valget av vidnene. Forhandlingene for jurydomstolen vil meget lett gi anledning til begivenheter som, selv om de ikke kommer til å øke den revolusjonære virkning av den kringkastede meddelelse, meget vel kan forgifte forholdet mellom de to nasjoner og deres regjeringer. Det er naturligvis regjeringen i det land som meddelelsen er sendt inn over, som bør forlange straff-forfølgning mot den skyldige. Men her igjen kan denne fremgangsmåtes strenghet bringe den anmodede regjering i en pinlig forlegenhet. Gir den etter, blir den lett beskyldt for svakhet av sitt eget lands offentlige mening; bestemmer den sig for ikke å imøtekomme den annen regjeringens anmodning, vil den irritere denne siste regjering eller den offentlige mening i dens land. Hvis de anklagede frifinnes, må man være forberedt på at der i det annet land skrikes op om rettsfornektelse. Hvis den påtalte meddelelse er en uttalelse av et medlem av regjeringen, kan straff-forfølgningen blande denne regjeringens politikk inn i saken. Hvis man ser de internasjonale forbindelsers problemer under ett og tar i betraktning det skjebnesvangre i deres tilbakevirkninger og gjensidige reaksjoner, synes det som man nødvendigvis kommer til den konklusjon at revisjon av straffelovene ikke er et middel som egner sig til å utelukke kringkasting av meddelelser som ophisser et annet lands innbyggere til oprør.

Bør straffelovene revideres så de rammer meddelelser til et annet lands innbyggere, når de ophisser disse til krig eller hat overfor et tredje land eller utspreder falske rykter blandt dem på bekostning av et tredje lands regjering? Den omstendighet at det her dreier sig om det gjensidige forhold mellom to fremmede stater, kan bare styrke de grunner der, som vi har sett, taler mot strafferettslig un-

dertrykkelse av meddelelser av denne art, rettet til medborgere. Så vel den ene som den annen av de fremmede regjeringer vilde få rett til å kreve straff-forfølgning (i mangel av annen avtale). Den anmodede regjering vilde få å bære alle utgifter og alle kjedeligheter forvoldt ved denne forfølgning. Under velvalgte omstendigheter vilde det være tilstrekkelig at den ene av de to fremmede regjeringer insisterte på straff-forfølgningen og opnådde den, til at der kunde opkomme en ubehagelig tvist mellom den anmodede regjering og den tredje regjering som er interessert. (Straffe) Rettens gang kunde hemmes ved det faktum at domstolen hadde vanskeligheter ved å fastslå den rekkevidde meddelelsen hadde hatt, og den virkning den hadde övet i det miljø som den var rettet til.

Den handling å utsprede meddelelser som ophisser enten til oprör mot eller til brudd med en tredje stat, blir automatisk legitim i det öieblikk der er krig mellom det land som meddelelsene utgår fra, og destinatarlandet. Nok en vanskelighet i strafferettslig henseende.

Direkte hjelpemidler. Imötegångelsesretten.

Til forskjell fra pressens organer hvis organisasjon og politiske orientering frembyr en uendelig rekke av nyanser, er de lite tallrike kringkastingsforetagender alle organisert næsten på samme måte og orientert mot det samme mål. På den annen side leser utgiveren alle de mottatte manuskripter eller kan lese dem eller la dem lese, för han antar dem til inntagelse i sitt tidsskrift; programchefen kan hverken i samme utstrekning eller i samme forstand kontrollere eller la kontrollere alt det som senere går gjennom eteren. Der måtte sörges for en dobbelt, suksessiv kontroll: först programchefens eller hans medarbeideres, dernæst den som måtte bli utövet av en funksjonær som hadde til sin disposisjon de nödvendige tekniske midler til öieblikkelig å stanse utsendelsen. Selv om alle meddelelser var kontrollert på forhånd, vilde det alltid være mulig at taleren kom

til å modifisere teksten foran mikrofonen eller til å gi sin betoning en uforutsatt aksent som forandrer ordenes mening og rekkevidde. Faktisk kan ikke alle meddelelser kontrolleres på forhånd. Den forutgående kontroll er spesielt mulig når kringkasting av meddelelsen skjer i henhold til en kontrakt angående individuelle meddelelser; denne kategori omfatter utvilsomt den største del av meddelelsene; men i visse tilfelle kan den forutgående kontroll ikke utøves, det være sig av rettslige grunner eller av faktisk nødvendighet: enten fordi regjeringen forlanger at meddelelsen skal sendes ut, eller fordi den person eller det foretagende som meddelelsen utgår fra, selv er undergitt en effektiv kontroll med hensyn til meddelelsens innhold eller av regjeringen er blitt autorisert til å sende ut denne slags meddelelser (pressenyheter). Denne forutgående kontroll er likeledes praktisk umulig når det gjelder utsendelse av begivenheter som foregår utenfor vedkommende studio (nasjonalfester og andre aktuelle begivenheter), etc.

Forøvrig vil straffeloven neppe kunne fastslå grensene for og beskaffenheten av denne forutgående kontroll og plikten for de personer hvem denne tjeneste er pålagt. Imidlertid vilde det være mulig at regjeringene forpliktet sig til, ved ethvert kringkastingforetagende som står under deres myndighet, å la iverksette en forutgående kontrolltjeneste som svarte til visse bestemte desiderata. Forsåvidt angikk dagens nyheter skulde kringkastingforetagendene forpliktet til å velge kildene for sine opplysninger med den ytterste forsiktighet (forutgående kontrollering av nyhetenes sannhet er i de fleste tilfelle ikke mulig). Overenskomsten burde tilstrebe å utelukke enhver meddelelse, egnet til å forstyrre det gode internasjonale forhold, idet den overløt hver (enkelt) regjering omsorgen for valget av veier og midler, forutsatt at målet blev nådd. Under de nugjeldende forhold vilde de fleste regjeringer utvilsomt undertrykke misbruk og forsømmelighet ved administrative eller disiplinære forholdsregler (tilbakekallelse av konsesjon, forholdsregler mot de skyldige individer).

I de fleste land blir utgiveren av et tidsskrift under visse omstendigheter ansvarlig for et forbrytersk skrift i forfatterens sted. I mangel av en saadan regel vilde utgiveren kunne arrangere sig således at han ustraffet kunde utfolde en revolusjonær aktivitet ved alltid å skyte inn forfattere som rettferdigheten ikke kunde ramme. Han kunde i det minste vise sig altfor likegyldig med hensyn til arten av de arbeider som blev utgitt hos ham. Men selv om kringkastingforetagendene i visse henseender kan sammenlignes med utgiverforetagender, vilde programchefen vanskelig kunne gjøres ansvarlig for innholdet av de utsendte meddelelser ved anvendelse av regler som er en slavisk efterligning av dem som gjelder for utgiveres subsidiære ansvar. For resten er fristelsen for kringkastingforetagendene til å gå til utsendelse av revolusjonære meddelelser temmelig svak, de vilde hverken høste materiell eller moralsk vinning derav. Og videre er det slett ikke alltid lett å fastslå hvem som i et kringkastingforetagende er den person som svarer til den ansvarlige utgiver; for til forskjell fra pressens organer representerer ikke utgivelsen ved kringkasting en enkeltmanns uavhengige virksomhet. Det synes altså som det for kringkastingsens vedkommende vilde være nødvendig å nøie sig med administrative og disiplinære regler som øker personalets forpliktelse til å kontrollere meddelelsens innhold.

Det er mulig at den utsendelse som er skadelig for den gode internasjonale forståelse, kan tilregnes kringkastingforetagendet selv, enten ved at den utsprede meddelelses ophavsmann er en funksjonær ved foretagendet, eller ved at dette utsender allerede eksisterende meddelelser i form av en gjengivelse. Hvorom allting er, vilde regjeringene kunne forplikte sig til å pålegge kringkastingforetagendene under alle omstendigheter å holde sig for öie oprettholdelsen av den gode internasjonale forståelse.

Er det, forsåvidt angår kringkastede meddelser, nødvendig å tilstede en imötegåelsesrett, analog med den som i de

fleste land eksisterer for pressens organer? For pressens vedkommende betyr imøtegåelsesrett at pressens organer i kraft av strafferettslige bestemmelser er forpliktet til innen den av loven forlangte frist å gjengi svaret. Den imøtegåelsesrett som eksisterer for pressens vedkommende, kan i tilfelle også benyttes av et fremmed lands (diplomatiske eller konsulære) representant. Imøtegåelsesretten kommer også til anvendelse i de tilfelle hvor meddelelsens offentliggjørelse ikke i sig selv utgjør en forbrytersk handling.

Vi besitter alt en hel litteratur angående imøtegåelsesretten i kringkasting. I den foreliggende forbindelse består der en stor forskjell mellom avisen og kringkastingforetagendet: avisen kan utvide sitt eget omfang (papir), mens kringkastingen bare har til sin disposisjon noen få timer av »kringkastingsdagstiden«. Avisen er kanskje ingenlunde plaget av det bidrag som ydes den som svar, mens kringkastingforetagendet alltid vil generes av en sådan inntrengen. Den ene kringkastede meddelelse er meget forskjellig fra den annen. De er av alle slag, og den aksent som ordene belegges med, kan forandre disses mening. Selv under forutsetning av at man i prinsippet erkjenner det velgrunnede i reklamasjonen, vil det ofte være vanskelig å presisere i hvilken form der bør gis den interesserte opreisning, — mens svaret i en avis alltid kan gis en karakter som er analog med den karakter de påtalte erklæringer hadde. Problemet om imøtegåelsesretten er altså i kringkastingen omgitt av mange vanskeligheter. Det er lite sannsynlig at fremmede lands representanter vil forlange selv å fremføre svar foran mikrofonen. Man kunde kanskje nærmere undersøke følgende løsning: regjeringene vilde kunne forplikte sig til å sørge for at alle kringkastingforetagender som står under deres myndighet, iakttar »leveregler« der innebærer at hvis kringkastingforetagendet er enig med den interesserte (her et fremmed lands representant) i å fastslå at der angående et emne av viktighet er utspreddt en faktisk feiltagelse, skal det være forpliktet til å samarbeide med den

interesserte for på sin bekostning å få innrykket i en avis, valgt av den sistnevnte, en kort konstatering av misforståelsen, ledsaget av en likeledes sammentrengt rettelse; arrangementet måtte fastsette at en domstol, angitt i overenskomsten, skulde anmodes om å avgjøre spørsmålet i det tilfelle at der opstod uenighet med hensyn til valget av avis eller beriktigelsens beskaffenhet. Anvendelsen av denne fremgangsmåte avhenger av at den ansvarlige funksjonær erkjenner feiltagelsen. Han vilde bli bundet ved en rettslig avgjørelse (men i så fall kan dommeren ganske enkelt foreskrive at dommen skal innrykkes i en eller flere aviser, og den angitte fremgangsmåte vilde da ikke komme til anvendelse). I det tilfelle at kringkastingforetagendet måtte avslå å erkjenne det velgrunnede i reklamasjonen, vilde den klagende regjering alltid kunne fortsette å handle på det diplomatiske område.
